

TÍCH HỢP GIÁO DỤC QUẢN TRỊ NHÀ NƯỚC CHO HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG TRONG DẠY HỌC MÔN GIÁO DỤC KINH TẾ VÀ PHÁP LUẬT

Nguyễn Thị Xiêm

Khoa Sư phạm, Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

Tóm tắt. Quản trị nhà nước là một xu hướng quản lý xã hội đang nhận được sự quan tâm ở Việt Nam. Quản trị nhà nước thể hiện sự chuyển biến lớn trong cách thức tổ chức, vận hành bộ máy nhà nước theo hướng từ cai trị (administration), quản lý (governance) sang quản trị (governance). Mục đích quản trị nhà nước là nhận biết được quyền lực, xác định quyền lực đó được trao cho ai, như thế nào, tổ chức hoạch định chính sách và cung cấp dịch vụ công sao cho hiệu quả, và đảm bảo sự giám sát, tham gia của mọi người dân. Vì vậy, giáo dục quản trị nhà nước cho mọi người dân trong giai đoạn hiện nay trở thành vấn đề cấp thiết, đặc biệt đối ngũ thanh thiếu niên hiện nay, một lực lượng đông đảo trong xã hội. Trong bài viết này, tác giả tập trung phân tích giáo dục quản trị nhà nước cho học sinh cấp THPT thông qua việc tổ chức hoạt động giáo dục hiệu quả trong môn Giáo dục kinh tế và pháp luật.

Từ khóa: quản trị nhà nước, giáo dục quản trị nhà nước, học sinh, thanh thiếu niên, giáo dục công dân, giáo dục kinh tế và pháp luật.

1. Mở đầu

Vấn đề quản trị nhà nước lần đầu tiên được Aristotle đề cập trong tác phẩm *Chính trị luận* (*Politics*, 350 TCN). Theo Aristotle, xã hội dân chủ bao gồm đa số nhân dân lo cày cấy và cho phép các chính khách có khả năng quản trị các vấn đề quốc gia. Quyền lực chính trị tối thượng thuộc về công dân và họ chỉ sử dụng để thay đổi những chính khách vô tài hay phạm lỗi. Khi bàn về vai trò của công dân trong quản trị nhà nước, Aristotle cho rằng là một người tốt không thôi chưa đủ. Nếu người dân tốt mà không tích cực tham gia vào đời sống chính trị của chế độ thì chế độ đó có cơ nguy trở thành thoái hóa và trở thành một chế độ xấu [1]. Mặc dù vấn đề quản trị nhà nước được bàn luận từ rất sớm trong các học thuyết chính trị, triết học cổ đại; nhưng trên thực tế, quản trị nhà nước bị lấn áp bởi xu hướng cai trị, quản lý.

Đến cuối thế kỉ XX, vấn đề quản trị nhà nước đề cập đến nhiều trong các học thuyết chính trị và trở thành một yếu tố quan trọng trong các chương trình nghị sự về chính trị và kinh tế cả ở cấp độ quốc tế, khu vực và quốc gia. Đặc biệt, quá trình toàn cầu hóa làm xuất hiện các chủ thể mới trong quan hệ pháp luật như các tổ chức quốc tế, các tổ chức phi chính phủ, các tập đoàn kinh tế mang tính quốc tế và các mạng lưới đa quốc gia [2]. Các chủ thể ngày càng lớn mạnh này sẽ tham gia cùng gánh vác, thậm chí cạnh tranh một số chức năng truyền thống của các nhà nước. Bối cảnh đó buộc các nhà nước phải chịu những ràng buộc và chia sẻ quyền lực với các chủ thể mới, vì thế phải tìm ra cách quản lý xã hội mới, thay cho cơ chế quản lý xã hội truyền thống theo kiểu mệnh lệnh - phục tùng. Trong thời gian qua, vấn đề quản trị nhà nước ở Việt Nam đang có những thay đổi sâu rộng. Mặc dù nhà nước vẫn là thực thể bảo đảm sự gắn kết xã

Ngày nhận bài: 2/8/2021. Ngày sửa bài: 29/8/2021. Ngày nhận đăng: 10/9/2021.

Tác giả liên hệ: Nguyễn Thị Xiêm. Địa chỉ e-mail: ntxiem@daihocthudo.edu.vn

hội và đảm bảo an ninh, nhưng hoạt động này đã phải tiến hành trong một khuôn khổ khác trước: Nhà nước cần phối hợp nhiều hơn với các chủ thể khác (người dân, các tổ chức xã hội, các doanh nghiệp, tổ chức quốc tế...) để giải quyết các công việc quản lý xã hội. Để đáp ứng nhu cầu thực tiễn đó, vấn đề giáo dục quản trị nhà nước cho công dân, đặc biệt là đội ngũ thanh niên – lực lượng đang giữ vị trí đông đảo trong xã hội và có những đóng góp quan trọng vào sự phát triển kinh tế xã hội, trở nên cấp thiết hơn bao giờ hết.

Trong thời gian qua, ở Việt Nam đã có những công trình nghiên cứu vấn đề này, tiêu biểu là các tác phẩm *Quản trị tốt - Lí luận và thực tiễn* [3] và *Quản trị tốt và phòng chống tham nhũng* [4]. Trong các tác phẩm này, nhóm tác giả đã đề cập đến lí luận liên quan đến quản trị nhà nước hiện đại, xu hướng quản trị và sự “thoái lui” của nhà nước; một số tác động của xu hướng chuyển đổi từ quản lý sang quản trị tới nhà nước và pháp luật; những yêu cầu của quản trị nhà nước hiện đại; những đặc trưng cơ bản của quản trị tốt; các tiêu chí đánh giá và mối quan hệ giữa quản trị tốt và phòng, chống tham nhũng; vấn đề thúc đẩy quản trị tốt ở Việt Nam. Hay dự án *Quản trị Nhà nước nhằm tăng trưởng toàn diện* của Cơ quan Phát triển Quốc tế Hoa Kỳ (USAID) và Bộ Tư pháp được triển khai tại Việt Nam giai đoạn 2013 – 2018 nhằm tăng cường lĩnh vực quản trị nhà nước để tạo điều kiện tăng trưởng dựa trên nền tảng rộng lớn hơn, tập trung vào công tác cải thiện môi trường pháp lí, hệ thống trách nhiệm giải trình và hoà nhập giúp đem lại lợi ích cho tất cả người dân Việt Nam [5]; trong đó có chương trình *Tăng cường Giáo dục công nhân cho giới trẻ* của Trung tâm Nghiên cứu Phát triển Bền vững (CSDS) phối hợp cùng một số trường Trung học cơ sở và Trung học phổ thông trên địa bàn thành phố Hà Nội. Ở những trường được tiến hành thực nghiệm, học sinh tỏ ra hứng thú với những hoạt động liên quan đến chính trị, xã hội; tích cực tìm hiểu về vấn đề chính quyền cấp địa phương, hoạt động của nhà nước và các vấn đề về pháp luật. Bên cạnh đó, học sinh cũng có những đề xuất để hoạt động dạy học môn Giáo dục công dân có hiệu quả hơn. Những vấn đề trên đặt ra yêu cầu cần nghiên cứu vấn đề giáo dục quản trị nhà nước cho thanh niên thông qua việc tổ chức hoạt động giáo dục hiệu quả trong môn Giáo dục kinh tế và pháp luật cho học sinh cấp Trung học phổ thông.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Sự cần thiết về giáo dục quản trị nhà nước cho học sinh cấp Trung học phổ thông trong chương trình giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân

Khái niệm quản trị nhà nước được bắt nguồn từ thuật ngữ “quản trị tốt” (good governance) do các tổ chức thế giới tích cực đề cập và coi đó nguyên tắc mang tính phổ biến trong quản trị công đương đại. Ngân hàng Thế giới (World Bank) là một trong những thiết chế khởi xướng việc phổ biến nguyên tắc này ra phạm vi toàn cầu. Theo Ngân hàng Thế giới “Quản trị tốt là tập hợp các thể chế minh bạch, có trách nhiệm giải trình, có năng lực và kĩ năng, cùng với ý chí quyết tâm làm những điều tốt đẹp... Tất cả giúp cho một nhà nước cung cấp những dịch vụ công cho người dân một cách hiệu quả” [6]. Trên cơ sở khái niệm đó, Ngân hàng Phát triển châu Á (ADB) đã đề cập đến các yếu tố cấu thành quản trị tốt, gồm: “(i) trách nhiệm giải trình (*accountability*), (ii) sự tham gia (*participation*), (iii) tính chất có thể dự đoán (*predictability*), và (iv) sự minh bạch (*transparency*)” [7].

Về đặc trưng của mô hình quản trị tốt, Liên hiệp quốc cũng đưa ra những giá trị cốt lõi sau: Sự tham gia của người dân (*participatory*), định hướng đồng thuận (*consensus oriented*), trách nhiệm giải trình (*accountable*), sự minh bạch (*transparent*), sự kịp thời (*responsive*), tính hiệu lực (*effective*), tính hiệu quả (*efficient*), tính bình đẳng và không loại trừ chủ thể nào (*equitable and inclusive*) và tuân thủ pháp quyền (*follows the rule of law*) [8].

Xét ở góc độ khoa học quản lý nhà nước, quản trị tốt được hiểu là “một tập hợp những tiêu chí về quản lý xã hội nhằm hướng đến mục tiêu thúc đẩy, bảo đảm sự phát triển hài hoà, bền

vững của một quốc gia. Quản trị tốt không phải là một phương thức hay mô hình tổ chức, hoạt động của một nhà nước hay một hệ thống chính trị, mà là các nguyên tắc định hướng cho việc thiết kế và vận hành bộ máy nhà nước hoặc hệ thống chính trị đó” [9].

Như vậy, *quản trị nhà nước được hiểu là là sự tác động có tổ chức và điều chỉnh bằng quyền lực nhà nước đến các quá trình, quan hệ xã hội và hành vi hoạt động của công dân, thông qua các hoạt động: hoạch định, tổ chức, lãnh đạo, kiểm tra và sử dụng các nguồn lực nhằm đạt được mục tiêu của nhà nước, thực hiện có hiệu quả các chức năng, nhiệm vụ của nhà nước, duy trì sự tồn tại và phát triển của nhà nước, phát triển kinh tế – xã hội và phục vụ đắc lực người dân.*

Mặc dù chưa được đề cập một cách trực tiếp, tuy nhiên trên thực tế nhiều nguyên tắc của quản trị quốc gia tốt đã được đề cập trong nhiều văn kiện do Đảng Cộng sản Việt Nam ban hành kể từ khi Đổi mới (1986), trong đó đáng kể nhất là các nguyên tắc pháp quyền; công khai, minh bạch, trách nhiệm giải trình, hiệu lực, hiệu quả hoạt động của bộ máy nhà nước; sự tham gia của nhân dân vào quản lý nhà nước... Trong Báo cáo chính trị Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng: “Xây dựng và hoàn thiện nền quản trị quốc gia hiện đại, hiệu lực, hiệu quả” [10]. Chiến lược phát triển kinh tế - xã hội giai đoạn 2021 -2030 cũng xác định: “Đổi mới quản trị quốc gia theo hướng hiện đại, nhất là quản lý phát triển và quản lý xã hội. Xây dựng bộ máy nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa tinh gọn, hiệu lực, hiệu quả, đẩy mạnh phân cấp, phân quyền bảo đảm quản lý thống nhất, phát huy tính chủ động, sáng tạo và trách nhiệm của các cấp, các ngành” [11].

Có thể thấy, trong thời gian qua Chính phủ Việt Nam đã vận dụng lý thuyết quản lý công mới và quản trị nhà nước tốt để thay đổi tư duy về vai trò của Nhà nước và nền hành chính công. “Nhà nước đã thực hiện cải cách thể chế và cơ cấu hành chính, xem xét lại quá trình xây dựng và điều phối chính sách để nâng cao tính chuyên nghiệp, xây dựng hệ thống các chỉ số đánh giá thực thi công việc, tăng cường chia sẻ các giá trị đạo đức công vụ, thay đổi mối quan hệ trách nhiệm giữa các cấp trong hệ thống quản lý công và thực hiện ủy quyền, phân quyền mạnh mẽ hơn, quản lý chặt chẽ việc sử dụng tài sản và tài chính công theo hướng chú trọng vào kết quả đầu ra. Đặc biệt, Nhà nước cũng nhấn mạnh tầm quan trọng và từng bước triển khai xây dựng Chính phủ điện tử, nền hành chính điện tử để tạo điều kiện cho người dân tiếp cận dễ hơn với Nhà nước và các dịch vụ công, đồng thời thay đổi phong cách quản lý, ra quyết định và tăng cường sự tham gia của công dân” [12]. Tuy nhiên, trên thực tế “cơ chế kiểm soát quyền lực chưa hoàn thiện; vai trò giám sát của nhân dân chưa được phát huy mạnh mẽ” [13]. Vì vậy vấn đề giáo dục quản trị nhà nước cho người dân trở nên cấp bách nhằm đáp ứng những yêu cầu của xã hội.

Cấp Trung học phổ thông là nấc thang cuối cùng của giáo dục phổ thông, là giai đoạn quan trọng trong quá trình hình thành, phát triển và tiến tới hoàn thiện nhân cách của học sinh. Vì thế, tính chất và nội dung hoạt động học tập của học sinh cũng khác nhiều so với những lứa tuổi trước đó. Hoạt động học tập của học sinh đòi hỏi sự phát triển khả năng nhận thức cao, tư duy lý luận, sự suy đoán logic và khả năng khái quát hóa sự vật, hiện tượng. Sự hình thành thế giới quan của học sinh cấp có ý nghĩa đối với các hoạt động, cách ứng xử của họ trong những hoàn cảnh, điều kiện cụ thể. Ở giai đoạn này, học sinh đã có một quá trình tích lũy một hệ thống tri thức, kỹ năng, lối sống, hành vi... trong nhiều năm, cho nên họ đã có khả năng đúc kết những suy nghĩ của mình trong việc nhìn nhận các vấn đề chính trị - xã hội. Tuy nhiên, thực tiễn xảy ra những vấn đề, sự kiện chính trị vượt quá khả năng nhận thức của học sinh, thậm chí đi ngược lại những hiểu biết của họ. Trong trường hợp này, một số học sinh có biểu hiện hoang mang, lúng túng thậm chí là tuyệt vọng. Việc trang bị cho học sinh hiểu biết về quyền và nghĩa vụ, những kỹ năng phản biện lại các vấn đề xã hội, tích cực tham gia vào các hoạt động chính trị của địa phương, quốc gia phù hợp với lứa tuổi trở thành vấn đề cấp thiết. Bên cạnh đó, một đặc điểm

nhận thức đáng lưu ý của học sinh cấp Trung học phổ thông là tính phân hóa trong hoạt động học tập, cụ thể là học sinh thường bị chi phối bởi xu hướng chọn nghề nghiệp trong tương lai. Để học sinh có lựa chọn nghề nghiệp đúng đắn, trước hết, họ cần có hiểu biết đầy đủ về hệ thống chính trị, lập pháp và quyền lợi của họ theo các quy định của pháp luật. Để thực hiện được nhiệm vụ này cần phải thúc đẩy sự tham gia, tăng cường tiếp cận thông tin và thúc đẩy tinh thần công dân tích cực cho học sinh trong giai đoạn hiện nay. Ngoài mối quan tâm về việc học và lựa chọn nghề nghiệp, học sinh còn tỏ ra quan tâm đến tình hình kinh tế chính trị, xã hội trên thế giới và trong nước. Học sinh thường có sự đánh giá, trao đổi với nhau hoặc trao đổi trên các diễn đàn trên mạng xã hội để bày tỏ quan điểm, thái độ của mình về vấn đề đó [14]. Ở trong trường học, những hoạt động của Đoàn thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh có vai trò giáo dục đối với nhiều học sinh. Khi học sinh tham gia những hoạt động đoàn hội, giúp họ phong phú thêm đời sống nội tâm và thu lượm được nhiều kinh nghiệm về quản trị nhà nước và pháp luật. Tuy nhiên, ở một số trường phổ thông, sinh hoạt đoàn hội vẫn còn mang nặng hình thức. Nội dung giáo dục quản trị nhà nước còn mang tính giáo điều và lý thuyết sáo rỗng. Điều đó đặt ra cần phải nghiên cứu việc tổ chức các hoạt động giáo dục quản trị nhà nước thông qua hoạt động trải nghiệm có hiệu quả hơn.

Thực hiện chủ trương của Đảng và Nhà nước, trong thời gian qua các hoạt động giáo dục quản trị nhà nước được lồng ghép trong nhiều hoạt động giáo dục trong nhà trường, trực tiếp nhất là trong môn Giáo dục công dân. Trong chương trình giáo dục phổ thông Giáo dục công dân (môn Đạo đức ở cấp tiểu học, môn Giáo dục công dân ở cấp trung học cơ sở, môn Giáo dục kinh tế và pháp luật ở cấp trung học phổ thông) giữ vai trò chủ đạo trong việc giáo dục cho học sinh ý thức và hành vi của người công dân. Đặc biệt, ở cấp trung học phổ thông, môn Giáo dục kinh tế và pháp luật có nhiều nội dung liên quan đến hệ thống chính trị của đất nước; trực tiếp hình thành những năng lực, phẩm chất cần thiết để học sinh có thể tham gia một cách tích cực và có trách nhiệm vào xã hội và công tác quản trị nhà nước. Nghiên cứu vấn đề giáo dục quản trị nhà nước cho thanh niên trong môn Giáo dục kinh tế và pháp luật cũng với mục đích nhằm nâng cao nhận thức cho giới trẻ về quản trị nhà nước và tăng cường sự tham gia tích cực của thanh niên vào các hoạt động liên quan đến chính trị, xã hội.

2.2. Khái quát nội dung quản trị nhà nước trong môn Giáo dục kinh tế và pháp luật

Giáo dục công dân giữ vai trò chủ đạo trong việc giúp học sinh hình thành, phát triển ý thức và hành vi của người công dân. Thông qua các bài học về lối sống, đạo đức, pháp luật, kinh tế, môn Giáo dục công dân góp phần bồi dưỡng cho học sinh những phẩm chất chủ yếu và năng lực cốt lõi của người công dân, đặc biệt là tình cảm, niềm tin, nhận thức, cách ứng xử phù hợp với chuẩn mực đạo đức và quy định của pháp luật, có kỹ năng sống và bản lĩnh để học tập, làm việc và sẵn sàng thực hiện trách nhiệm công dân trong sự nghiệp xây dựng, bảo vệ Tổ quốc và hội nhập quốc tế [15].

Chương trình giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân được chia thành hai giai đoạn, trong đó, ở giai đoạn giáo dục cơ bản: Đạo đức và Giáo dục công dân là các môn học bắt buộc. Cấp trung học phổ thông môn Giáo dục kinh tế và pháp luật là môn học được lựa chọn theo nguyện vọng và định hướng nghề nghiệp của học sinh. Nội dung chủ yếu của môn học là những kiến thức cơ bản về kinh tế, pháp luật phù hợp với lứa tuổi; mang tính ứng dụng, thiết thực đối với đời sống và định hướng nghề nghiệp sau trung học phổ thông của học sinh; được lồng ghép với nội dung giáo dục đạo đức và kỹ năng sống, giúp học sinh có nhận thức đúng và thực hiện quyền, nghĩa vụ, trách nhiệm công dân [16].

Nội dung quản trị nhà nước được triển khai trong hai nội dung chủ đạo là giáo dục kinh tế và giáo dục pháp luật. Nội dung giáo dục kinh tế được thể hiện trong ba chủ đề: Hoạt động kinh tế của nhà nước ở lớp 10 (*Thị trường và cơ chế thị trường; Ngân sách nhà nước và thuế*), lớp 11 (*Lạm phát, thất nghiệp, Thị trường lao động, việc làm*), và lớp 12 (*Hội nhập kinh tế quốc tế*;

Bảo hiểm và an sinh xã hội) [17]. Những nội dung này giúp học sinh hiểu được quản trị nhà nước thông qua chính sách kinh tế cùng với các công cụ quản lý kinh tế của nhà nước lên nền kinh tế nhằm đạt được mục tiêu phát triển kinh tế đất nước, trên cơ sở sử dụng có hiệu quả các nguồn lực trong và ngoài nước trong điều kiện mở cửa và hội nhập kinh tế quốc tế. Trên cơ sở những kiến thức kinh tế vĩ mô trong chủ đề hoạt động kinh tế nhà nước; những kiến thức trong chủ đề hoạt động sản xuất kinh doanh và hoạt động tiêu dùng giúp học sinh có những kiến thức về kinh tế, tài chính. Cụ thể, ở lớp 10, học sinh được tìm hiểu các vấn đề như: *Sản xuất kinh doanh và các mô hình sản xuất kinh doanh; Tín dụng và cách sử dụng các dịch vụ tín dụng; Lập kế hoạch tài chính cá nhân*. Ở lớp 11, học sinh được tìm hiểu các vấn đề: *Ý tưởng, cơ hội kinh doanh và các năng lực cần thiết của người kinh doanh; Đạo đức kinh doanh; Văn hoá tiêu dùng*. Ở lớp 12, học sinh được tìm hiểu các vấn đề: *Lập kế hoạch kinh doanh; Trách nhiệm xã hội của doanh nghiệp; Quản lý thu, chi trong gia đình* [18]. Nội dung quản trị nhà nước được thể hiện trực tiếp trong giáo dục pháp luật với hai chủ đề: Quyền và nghĩa vụ công dân ở lớp 11 (*Quyền bình đẳng của công dân; Một số quyền dân chủ cơ bản của công dân; Một số quyền tự do cơ bản của công dân*) và lớp 12 (*Một số quyền và nghĩa vụ của công dân về kinh tế; Quyền và nghĩa vụ của công dân về văn hóa, xã hội*); Hệ thống chính trị và pháp luật của lớp 10 (*Hệ thống chính trị nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam; Pháp luật nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam; Hiến pháp nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam*) và lớp 12 (*Một số vấn đề cơ bản của pháp luật quốc tế*) [19]. Ngoài ra, các chuyên đề học tập được thiết kế thành các chủ đề giáo dục kinh tế và giáo dục pháp luật; cụ thể: lớp 10 (*Tình yêu, hôn nhân, gia đình; Mô hình sản xuất kinh doanh của doanh nghiệp nhỏ; Một số vấn đề về pháp luật hình sự*), lớp 11 (*Phát triển kinh tế và sự biến đổi môi trường tự nhiên; Một số vấn đề về pháp luật lao động; Một số vấn đề về pháp luật dân sự*) và lớp 12 (*Phát triển kinh tế và sự biến đổi văn hoá, xã hội; Một số vấn đề về Luật Doanh nghiệp; Việt Nam trong tiến trình hội nhập kinh tế quốc tế*) [20]. Có thể thấy rằng, nội dung quản trị nhà nước trong môn Giáo dục kinh tế và pháp luật rất đa dạng, cung cấp cho người học những có kiến thức cơ bản về kinh tế, pháp luật; có khả năng tham gia các hoạt động phù hợp với lứa tuổi để thực hiện quyền, nghĩa vụ công dân trong các lĩnh vực của đời sống xã hội và trong các hoạt động kinh tế; có kỹ năng sống, bản lĩnh để tiếp tục học tập, làm việc và thực hiện các quyền, nghĩa vụ, trách nhiệm công dân trong sự nghiệp xây dựng, bảo vệ Tổ quốc và hội nhập quốc tế.

Vị trí, vai trò của giáo dục quản trị nhà nước cho học sinh trong chương trình giáo dục phổ thông còn được thể hiện trong thời lượng giảng dạy. Nếu như trong chương trình hiện hành, môn Giáo dục công dân ở cấp trung học phổ thông có thời lượng thực hiện chương trình là 35 tiết/ năm học với năm chủ đề lớn: triết học, đạo đức học, kinh tế học, chủ nghĩa xã hội khoa học và pháp luật học. Trong chương trình giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân năm 2018, ở cấp trung học phổ thông, môn Giáo dục kinh tế và pháp luật có thời lượng thực hiện chương trình ở các lớp Thời lượng 70 tiết/ năm học (trong đó 45% thời lượng cho giáo dục pháp luật, 45% thời lượng cho giáo dục kinh tế và 10% thời lượng cho hoạt động kiểm tra, đánh giá). Ngoài ra, ở cấp trung học phổ thông, mỗi lớp có thêm 35 tiết/năm học cho các chuyên đề giáo dục kinh tế và giáo dục pháp luật [21]. Với thời lượng như vậy giúp giáo viên thuận tiện trong việc tổ chức các hoạt động giáo dục có hiệu quả với nhiều hình thức học tập đa dạng.

2.3. Hoạt động giáo dục quản trị nhà nước cho học sinh cấp Trung học phổ thông trong môn Giáo dục kinh tế và pháp luật

2.3.1. Định hướng xây dựng kế hoạch dạy học các nội dung giáo dục quản trị nhà nước trong môn Giáo dục kinh tế theo định hướng phát triển năng lực

Dạy học theo định hướng phát triển năng lực là mô hình dạy học nhằm phát triển tối đa năng lực của người học, trong đó, người học tự mình hoàn thành nhiệm vụ nhận thức dưới sự tổ chức, hướng dẫn của người dạy. Quá trình giáo dục từ chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển

toàn diện năng lực và phẩm chất người học trên nguyên lí: học đi đôi với hành; lí luận gắn với thực tiễn; giáo dục nhà trường kết hợp với giáo dục gia đình và giáo dục xã hội.

Dạy học các nội dung giáo dục quản trị nhà nước trong môn Giáo dục kinh tế và pháp luật theo định hướng phát triển năng lực không chỉ chú ý tích cực hoá học sinh về hoạt động trí tuệ mà còn chú ý rèn luyện năng lực thực hành pháp luật trong những bối cảnh, tình huống cụ thể. Tăng cường việc học tập trong nhóm, đổi mới quan hệ giáo viên và học sinh theo hướng cộng tác có ý nghĩa quan trọng nhằm phát triển năng lực xã hội.

Nội dung giáo dục quản trị nhà nước trong môn Giáo dục kinh tế và pháp luật tương đối phong phú. Vì vậy, việc quan trọng nhất là làm thế nào thay đổi phương pháp dạy và học trong môn học này để có thể đáp ứng được những mục tiêu của chương trình giáo dục tổng thể đã đề ra. Quá trình xây dựng kế hoạch dạy học cần lưu ý một số vấn đề sau:

Thứ nhất, lựa chọn phương pháp dạy học phù hợp với đặc điểm tư duy của học sinh cấp Trung học phổ thông. Ở cấp học này, học sinh có tư duy lí luận phát triển mạnh và có tính chất chững, nhất quán, có căn cứ hơn học sinh cấp Trung học cơ sở. Các thao tác trí tuệ như phân tích, so sánh, tổng hợp, trừu tượng hóa và khái quát hóa phát triển mạnh, giúp học sinh lĩnh hội được những khái niệm phức tạp và trừu tượng của quản trị nhà nước và pháp luật. Vì thế những quan điểm, phương pháp dạy học như: dạy học nêu vấn đề, dạy học nghiên cứu, dạy học để cho tính độc lập, tự học của học sinh (dạy cách học tập)... nhằm phát triển được những năng lực cần thiết cho học sinh. Điều này không chỉ giúp các em đạt được những năng lực, phẩm chất cần thiết của giáo dục quản trị nhà nước và pháp luật mà còn tạo cơ hội cho khả năng tư duy độc lập, tư duy khái quát hóa, tư duy sáng tạo, chuẩn bị cho việc học lên cao, học nghề của học sinh ở những giai đoạn tiếp theo.

Thứ hai, giáo viên thiết kế lại bài giảng gắn những nội dung bài học với những sự kiện kinh tế, xã hội, chính trị liên quan đến bài học (chủ đề liên môn); các mô hình giả tưởng như quốc hội học đường. Học sinh cần được tham gia vào quản trị trường học. Nhà trường, giáo viên và phụ huynh cần thảo luận để đưa ra những hoạt động, những vấn đề mà học sinh có thể tham gia, thảo luận và giải quyết. Trong tiến trình dạy học, giáo viên cần tổ chức nhiều hoạt động hấp dẫn hơn và làm học sinh hứng thú hơn với môn học. Nội dung giáo dục không chỉ dừng lại ở các tình huống trong sách giáo khoa hay các bài tập tình huống mà nên gắn với những sự kiện chính trị - xã hội mang tính thời sự ở địa phương và quốc gia. Giáo viên tổ chức cho học sinh tăng cường thảo luận và gắn nội dung học với thực tiễn cuộc sống hoặc gắn với các môn học khác (Ngữ văn, Lịch sử).

2.3.2. Định hướng tổ chức các hoạt động giáo dục quản trị nhà nước thông qua hoạt động trải nghiệm

Việc tổ chức là loại hình hoạt động cơ bản nhất trong việc hình thành các phẩm chất và năng lực; các kĩ năng hay thói quen cần có trong nhận thức và thực hiện hành vi pháp luật. Hoạt động này thể hiện rõ nhất qui trình thực hành, trải nghiệm cần phải thực hiện theo các bước sau:

Bước thứ nhất: Xác định chủ đề pháp luật cần thực hành, trải nghiệm.

Bước thứ hai: Xác định yêu cầu cần đạt sau khi học sinh tham gia các hoạt động của chủ đề và các hình thức tổ chức thực hành, trải nghiệm như: làm dự án điều tra; thiết lập phiên tòa giả định; Vẽ tranh cổ động; Viết bài tuyên truyền...địa điểm tham quan, thực tế, thực hành...

Bước thứ ba: Lập kế hoạch thực hành, trải nghiệm trong đó tập trung làm rõ: Thời gian, địa điểm tổ chức các hoạt động; Thiết kế các chương trình hành động; Dự kiến các nguồn lực (kinh phí, phương tiện, lực lượng hỗ trợ...)

Bước 4. Tổ chức thực hiện theo kế hoạch trong đó tập trung vào nhóm các hoạt động:

- *Hoạt động mang tính khởi động*

Mục đích: Xác định mức độ nhận thức, kĩ năng, kinh nghiệm hiện tại của học sinh liên quan đến chủ đề pháp luật. Tạo bầu không khí vui vẻ, thoải mái, bầu không khí tâm lí thân thiện, gần gũi và cởi mở để học sinh sẵn sàng với trải nghiệm.

Phương thức tổ chức: trò chơi pháp luật, câu chuyện pháp luật, tình huống pháp luật, quan sát tranh/ảnh, tương tác với các câu hỏi gợi mở, các câu đố vui, thảo luận... giúp khám phá chủ đề và mục tiêu.

- Hoạt động liên quan đến chiêm nghiệm, khám phá kinh nghiệm

Mục đích: giúp học sinh nhìn nhận lại, đánh giá lại những gì trải nghiệm để khái quát kinh nghiệm thành các giá trị làm thay đổi nhận thức và rút ra bài học về biểu hiện thái độ và các hành vi ứng xử cũng như cách giải quyết vấn đề pháp luật.

Phương thức tổ chức: câu hỏi gợi mở, phỏng vấn nhanh, kĩ thuật “tia chớp”, các câu đố vui, trò chơi pháp luật, thuyết trình kết hợp hỏi đáp, thảo luận nhóm; tiểu phẩm, đóng vai, suy tưởng, hồi ức...

- Hoạt động rèn luyện kĩ năng

Mục đích: Định hướng/làm mẫu để học sinh thực hành rèn luyện kĩ năng đúng cách thông qua việc học sinh được trải nghiệm trực tiếp, qua đó điều chỉnh những hiểu biết, kĩ năng, thái độ mong đợi dựa trên những kiến thức pháp luật được chiêm nghiệm.

Phương thức tổ chức: Giáo viên thiết kế/chuẩn bị hoạt động, hướng dẫn, hỗ trợ học sinh thực hành thông qua: hành động mô phỏng trực quan, hướng dẫn mẫu, quan sát và làm theo mẫu, hỏi/đáp, trò chơi... thực hành theo nhóm/cá nhân... Đây là phần quan trọng, cần nhiều thời gian; người thực hiện tổ chức hoạt động sao cho tất cả học sinh đều được tham gia, được rèn luyện, được thực hành.

- Hoạt động vận dụng

Mục đích: Tạo cơ hội cho người học thực hành vận dụng kiến thức và kĩ năng mới vào một bối cảnh/hoàn cảnh/điều kiện có ý nghĩa (tình huống thực tế), tạo động lực để học sinh phát huy sự sáng tạo trong tư duy, hành động, việc làm để chuẩn bị ứng phó với các tình huống cuộc sống đặt ra.

Phương thức tổ chức: tình huống mang tính “thách thức”, sân khấu hoá, phương pháp tương tác hỏi/đáp, trò chơi, làm việc nhóm... đặt học sinh vào “tình huống có vấn đề”, phối kết hợp với phụ huynh trong giám sát học sinh thực hiện công việc ở nhà, tự thực hiện, tự đánh giá, viết báo cáo...

Trong quá trình triển khai thực hiện, các hoạt động này hoàn toàn có thể đan xen, kết hợp với nhau sao cho tạo được sự cân bằng giữa củng cố kiến thức và rèn luyện kĩ năng; giữa hoạt động rèn luyện kĩ năng tư duy và hoạt động rèn kĩ năng thực hiện; giữa hoạt động tĩnh và hoạt động sôi động.

Bước 5. Đánh giá, rút kinh nghiệm

Đây là bước đánh giá mức độ đạt được so với mục tiêu đã xác định trên từng học sinh; nhận ra điểm mạnh và điểm yếu trong kĩ năng của học sinh, từ đó đặt ra kế hoạch rèn luyện tiếp theo.

Bước này chủ yếu được thiết kế với các hoạt động cá nhân với tự đánh giá, hoạt động nhóm với đánh giá đồng đẳng; các hình thức tổ chức như trò chơi, giải quyết tình huống, viết báo cáo, hồ sơ hoạt động...

3. Kết luận

Đẩy mạnh giáo dục công dân nhằm tăng cường sự tham gia tích cực của công dân vào các lĩnh vực chính trị, xã hội đã trở thành một nhiệm vụ quan trọng tại nhiều quốc gia trên thế giới.

Nhiệm vụ này đặc biệt phù hợp với Việt Nam, giúp đất nước phát triển theo định hướng kinh tế thị trường và hội nhập quốc tế.

Ngày nay, cùng với sự phát triển của công nghệ thông tin đã giúp các bạn trẻ có thêm nhiều cơ hội để lựa chọn và phát triển nghề nghiệp. Tuy nhiên, cơ hội việc làm cho họ ngày càng khan hiếm, kể cả đối với những người đã tốt nghiệp đại học. Lí do chính là người lao động còn thiếu những kĩ năng cần thiết để đáp ứng thị trường lao động toàn cầu. Đây là một trong những vấn đề ảnh hưởng trực tiếp đến quyền lợi của giới trẻ mà họ cần được thảo luận, đóng góp và tham gia, đặc biệt đối với các chính sách liên quan. Để có thể tham gia, họ cần có hiểu biết đầy đủ về hệ thống chính trị, lập pháp và quyền lợi của họ theo các quy định của pháp luật. Giới trẻ ngày nay hoàn toàn có tố chất để trở thành lãnh đạo, nhưng thực sự họ chưa có tiếng nói đủ mạnh trong đời sống chính trị cũng như chưa đóng góp một cách tích cực vào sự phát triển xã hội. Nguyên nhân chủ yếu là do bản thân họ còn thiếu kiến thức và hiểu biết về bộ máy nhà nước và quản trị nhà nước. Hơn nữa, thanh niên – học sinh ít cơ hội để đóng góp những ý tưởng và ý kiến của mình. Khi được tham gia thì những ý kiến của họ vẫn chưa được đánh giá, nhìn nhận một cách nghiêm túc. Điều này làm cho họ không hứng thú tham gia vào quá trình quản trị nhà nước và tạo ra những thay đổi tích cực. Việc tạo cơ hội cho thanh niên – học sinh đóng góp một cách có ý nghĩa vào sự phát triển kinh tế, tham gia vào quá trình xây dựng và ra quyết định chính sách và giải quyết các vấn đề xã hội là một nhiệm vụ thiết yếu đối với sự phát triển của Việt Nam trong tương lai. Để thực hiện được nhiệm vụ này cần phải thúc đẩy sự tham gia, tăng cường tiếp cận thông tin, tính minh bạch và thúc đẩy tinh thần công dân tích cực trong giới trẻ. Chính vì thế, tăng cường chất lượng dạy và học môn Giáo dục công dân ở các cấp học; đặc biệt ở cấp Trung học phổ thông đang trở thành một nhiệm vụ cấp thiết hơn bao giờ hết ở Việt Nam. Môn Giáo dục kinh tế và pháp luật giúp học sinh nâng cao kiến thức, kĩ năng và thiên hướng cần thiết để có thể tham gia một cách tích cực và có trách nhiệm vào xã hội và công tác quản trị nhà nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Aristotle, 2018. *Chính trị luận*, Nông Duy Trường dịch. Nxb Thế giới.
- [2] Victor Hart, Good Governance as an Anti-corruption Tool, in “Governance in the Commonwealth: Current Debates”, Edited by Seth Lartey and Deepti Sastry, © 2010 Commonwealth Foundation, pp. 41-49.
- [3] Vũ Công Giao, Nguyễn Hoàng Anh, Đặng Minh Tuấn, Nguyễn Minh Tuấn (Đồng chủ biên), 2017. *Quản trị tốt - Lí luận và thực tiễn*. Nxb Chính trị Quốc gia.
- [4] Vũ Công Giao, 2020. *Quản trị tốt và phòng chống tham nhũng*. Nxb Chính trị Quốc gia.
- [5] <https://www.usaid.gov/vi/documents/1861>
- [6] Paul Wolfowitz, World Bank President, Jakarta, 11 April 2006. Nguồn: World Bank, Strengthening the World Bank Group Engagement on Governance and Anticorruption, 21 March 2007, tr. 1.
- [7] ADB, 1995. *Governance: Sound Economic Management*, tr. 3, 4, 8, tại <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32027/govpolicy.pdf>
- [8] United Nations ESCAP, *What is Good Governance?*, tại <https://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf>
- [9] Vũ Công Giao, 2021. “Một số vấn đề lí luận về quản trị tốt”. *Tạp chí Tổ chức Nhà nước*; nguồn: https://tcnn.vn/news/detail/36119/Mot_so_van_de_ly_luan_ve_quan_tri_totall.html
- [10] Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*. Tập I. Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật.

- [11] Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*. Tập I. Nxb Chính trị quốc gia Sự thật, tr. tr. 220.
- [12] Phạm Thị Hồng Điệp, 2017. “Vận dụng mô hình “Quản trị nhà nước tốt” ở Việt Nam”. *Tạp chí Khoa học Đại học Quốc gia Hà Nội: Kinh tế và Kinh doanh*, Tập 33, Số 3; tr. 19.
- [13] Đảng Cộng sản Việt Nam, 2021. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*. Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập I, tr. 89.
- [14] Vũ Thị Nho, 2008. *Tâm lý học phát triển*. Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [15] Chương trình Giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân, tr.3 <https://moet.gov.vn/tintuc/Pages/tin-hoat-dong-cua-bo.aspx?ItemID=5755>
- [16] Chương trình Giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân, tr.3 <https://moet.gov.vn/tintuc/Pages/tin-hoat-dong-cua-bo.aspx?ItemID=5755>
- [17] Chương trình Giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân, tr.17 <https://moet.gov.vn/tintuc/Pages/tin-hoat-dong-cua-bo.aspx?ItemID=5755>
- [18] Chương trình Giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân, tr.17 <https://moet.gov.vn/tintuc/Pages/tin-hoat-dong-cua-bo.aspx?ItemID=5755>
- [19] Chương trình Giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân, tr.16 <https://moet.gov.vn/tintuc/Pages/tin-hoat-dong-cua-bo.aspx?ItemID=5755>
- [20] Chương trình Giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân, tr.59, <https://moet.gov.vn/tintuc/Pages/tin-hoat-dong-cua-bo.aspx?ItemID=5755>
- [21] Chương trình Giáo dục phổ thông môn Giáo dục công dân, tr.59, <https://moet.gov.vn/tintuc/Pages/tin-hoat-dong-cua-bo.aspx?ItemID=5755>

ABSTRACT

Integrate State value education for high school students in Economic and Law education

Nguyễn Thị Xiêm

Faculty of Pedagogy, Hanoi Metropolitan University

State governance is a social management trend that is receiving attention in Vietnam. State governance represents a major change in the way the state organize and operate its apparatus from rule and administration to governance. The purpose of state governance is to recognize power, determine who and how the power is vested, the way that make policy making and public service work effectively, and we ensure all people (including the youth) can take join in and surveillance. Therefore, state governance’s education for Vietnamese teenager in the current period has become an urgent issue. In this article, the author focuses on analyzing state governance’s education for teenager through the organization of effective educational activities in Economic and Law’s education for high school’s students.

Keywords: State governance, state governance’s education, teenager, Civic Education, Economic and Law’s education.